

KAJETAN GANTAR
Filozofska fakulteta
Ljubljana

Prof. Dr. FRANZ FERDINAND SCHWARZ
1934-2001

Sredi maja je prišla iz Avstrije žalostna novica, da je po dolgotrajni bolezni dotrpel in preminil dr. Franz Ferdinand Schwarz, redni profesor poznoantične književnosti na graški univerzi. Poudarjam "dotrpel", kajti njegova agonija je trajala skoraj celo desetletje. Kdor je kdaj poprej srečal živahnega profesorja, ki je tako rad zajahal "svojo Suzi", kot je v šali imenoval svoj športni motor Suzuki, na katerem se je tolikokrat pripeljal k univerzitetnim predavanjem, se ni mogel sprijazniti z mislijo, da ta vedno nasmejani korenjak v najlepših letih ugaša za neko neozdravljivo, težko razložljivo boleznijo. Nemogoče se nam je zdelo, da se prof. Schwarz zdaj - namesto na športnem motorju - vozi na invalidskem vozičku in da se že nekaj let sploh ne more več premakniti iz postelje. Kdor je kdaj prej slišal njegov prodorni in jasni glas - glas gromovnika, ki je odmeval daleč od poslopja častitljive *Karl-Franzens-Universität* -, si ni mogel predstavljati, da postajajo njegovi stavki vse počasnejši, včasih že skoraj nerazumljivi.

Sodelavcem *Žive antike* se je prof. Schwarz živo vtisnil v spomin s svojim nastopom na kongresu *Eirene* v Dubrovniku leta 1974, kjer je v referatu o trgovcu, menihu, geografu in potopiscu Kosmasu Indikopleustu (iz obdobja cesarja Justinijana) širil naša obzorja od Grčije in Rima do Indije in Cejlona (Šri Lanke), oziroma Taprobane, kot se je ta nekoč pravljlični, danes krvavi otok imenoval v antični davnini; njegov prispevek je bil tudi objavljen v aktih omenjenega kongresa (*Kosmas und Siedediba, Živa antika* 25, 1975, 469-490). Vendar predstavlja ta prispevek samo fragmentaren izsek iz njegovih obsežnejših razprav o vplivih, odmevih in stikih med grško-rimsko antiko in kulturo stare Indije in zlasti kulturo otoka Taprobane: tu je bilo središče njegove znanstvene dejavnosti, tu se je uveljavljal in presenečal s temeljitim poznavanjem sanskrta, palija in drugih staroindijskih jezikov, ki jih je obvladoval z nič manjšo suverenostjo kot grščino in latinščino.

Franz Ferdinand Schwarz je študiral na graški univerzi. Med svojimi akademskimi učitelji je zlasti v lepem spominu ohranil bizantinologa Andre von Ivanka. Spominjam se, kako zelo se je razveselil, ko sem nekoč citiral predavanje o bizantinski historiografiji, ki ga je imel Andre von Ivanka v Ljubljani na SAZU kot gost prof. Sovreta. Svojo poklicno pot je Schwarz začel l. 1963 kot gimnazijski profesor v štajerskem mestecu Fürstenfeldu, nato (1966-1976) na realni gimnaziji na Keplerstrasse v Grazu. Že leta 1966 je na Dunaju objavil prevod *Legende o Nali* iz sanskrta. Prispevke s področja preučevanja antično-indijskih stikov in vplivov je po letu 1970 objavljaj tudi v izvestjih graške realne gimnazije. Nato se je v to tematiko čedalje bolj poglobljaj, o čemer priča njegova habilitacija o Arianu, pa tudi članki in razprave o Ezopovih basnih, o Jambulu, Onezikritu, Strabonu, Pliniju Starejšem, Aleksandrovem romanu, ki jih je objavljaj v *Rheinisches Museum, Grazer Beiträge, Acta antiqua, Litterae Latinae, Symbolae Osloenses, Janus* in drugih znanstvenih revijah, pa tudi ponovno v *Živi antiki* (npr. *Rom und der indische Kulturraum - eine Bilanz der frühen Kaiserzeit*, ŽA 45, 1995, 329-342). Vendar se njegovo znanstveno obzorje ni omejevalo samo na staro Indijo, ampak so ga zanimali tudi sledovi in odmevi antike v evropskih literaturah in filozofijah; in tako je npr. že enega svojih prvih znanstvenih prispevkov posvetil hrvaškemu pesniku in humanistu Marku Maruliću (*Marko Marulić und das römische Epos, Litterae Latinae* 19, 1964, 1-8. 30-32).

Drugo, nič manj pomembno, morda celo bolj odmevno področje Schwarzove dejavnosti je bilo prevajanje in posredovanje Aristotelove filozofije. Na tem področju je poleg drugega za zbirko *Reclams Universal-Bibliothek* prevedel dve temeljni Aristotelovi pragmatiji: *Metafiziko* (1970, ponatis 1974) in *Politiko* (1989). Njegovi prevodi teh zahtevnih filozofskih besedil se odlikujejo po vzorni zvestobi do izvirnika, ki pa ni identična s suženjsko dobesednostjo. Njegovo temeljno prevajalsko načelo bi najlažje opredelili z besedami sv. Hieronima, utemeljitelja prevajalske umetnosti, ki ga je tudi sam intenzivno preučeval: *non verbum ad verbum, sed sensum ad sensum*. Svoj prevod *Politike* je posvetil avstrijskemu kanclerju Brunu Kreiskemu, ki ga je globoko spoštoval in v njem videl najvišje možno uresničenje svojih političnih idealov. Kancler Kreisky mu je postal še bližji potem, ko je nekoč, ko se je v Avstriji razbesnela vojna proti pouku latinščine, javnost presenetil z izjavo: "*Ich bin ein Römer.*" K prevodu *Politike* je napisal tudi zanimivo, aktualno in izčrpno, sedemdeset strani obsegajočo študijo in v njej podal impresiven pregled Aristotelovih temeljnih političnih idej, po eni strani takšnih, ki so nam še vedno blizu, sveže in aktualne, po drugi strani pa tudi tistih, ki zvenijo kot anahronizem se nam danes zdijo povsem nesprejemljive. Študija preseneča s temeljitim poznavanjem

vplivov in odmevov Aristotelovih političnih idej v poznejših obdobjih, npr. z vzporednicami med političnimi idejami Aristotela in Tomaža Akvinskega ali Immanuela Kanta, pa tudi sodobnejših političnih mislecev, kot so Bertrand Russell, Ernst Bloch, Herbert Marcuse.

Ne nazadnje je treba omeniti tudi Schwarzov živahno zanimanje za didaktična vprašanja pouka klasičnih jezikov in njegovo nagljenje do negovanja govornjene latinščine. Čas trinajstletne srednješolske profesure, kar je med današnjimi univerzitetnimi profesorji redkost, zanj ni bil izgubljen, ampak se mu je bogato obrestoval, saj se je ob njem izoblikoval v magično predavateljsko in vzgojiteljsko osebnost. Zato ni naključje, da je študij klasične filologije na graški univerzi v Schwarzovem obdobju doživel nesluten razcvet, saj se je nanjo letno vpisovalo tudi po dvesto študentov. Osebnost je bil prepričan, da sta bodočnost ter kulturno in vzgojno poslanstvo naše stroke v veliki meri odvisna od tega, če latinščine ne bomo samo preučevali, ampak tudi aktivno obvladovali in uporabljali, govorili, pisali in v njej objavljali. Bil je eden redkih klasičnih filologov, ki je dosledno v vsakem akademskem letu imel vsaj po en ciklus predavanj v brezhibni ciceronski latinščini. Kot je latinščino sam suvereno obvladoval, tako je to pričakoval in zahteval tudi od svojih študentov. Dosledno je branil in zagovarjal prepričanje, da mora univerzitetni študijski program latinistike obsegati tudi t.i. "stilni seminar", katerega pglavitni namen je pisno izražanje v latinščini, obravnavanje izbrane filološke, jezikovne ali literarne tematike v neoporečni klasični latinščini. Skladno s to usmeritvijo je tudi vsako diplomsko delo, ki je nastajalo pod njegovim mentorstvom, moralo vsebovati vsaj eno poglavje, napisano v latinščini. Tudi sam je več svojih izvirnih znanstvenih prispevkov objavil v elegantni ciceronski prozi. Zato ga je tudi mednarodna *Academia Latinitati Fovendae* v Rimu izvolila za svojega rednega člana.

Kljub ogromni specializirani knjižnici, ki si jo je ustvaril v svojem domu in v kateri je z asketsko potrpežljivostjo delal dneve in noči, je bil prof. Schwarz vse kaj drugega kot vase zaprt in odmaknjen kabinetni učenjak. Humanističnih idej ni samo proučeval, ampak tudi uresničeval in poosebljal. Bil je *anima candida*, strpen do drugače mislečih, pa obenem profiliran, globoko prepričan socialdemokrat, ki mu njegovo svetovno-nazorsko in politično prepričanje ni bilo prazna beseda, ampak dejaven angažma. Krivic nad sočlovekom in nad naravo ni prenesel in ne trpel. Ob raznih priložnostih se je rad angažiral v ekoloških akcijah in protestih; spominjam se, kako se je nekoč spontano pridružil neki akciji za zaščito manjšinskih pravic koroških Slovencev. V sebi je združeval kulturne, politične in etične ideale stare Indije, Helade in Rima, žlahtno tradicijo preteklosti in svetlo vizijo lepšega jutrišnjega dne. Svojim idealom je ostal vse življenje zvest in jih tudi v letih mučne in dolgotrajne bolezni ni zatajil.